

volna s amelyhez annyi nevezetes esemény fűződne, mint Gyula városához.

Hogyan indult meg a magyar színészet működése a szabadságharcot követő 1850-ben, Havi, Szabó s Kaczvinszky hármas direktorok vezetése alatt álló, száznál nagyobb létszámú színtársulattal Gyulán, arról eme Lexikon más helyén külön számolok be. Gyulának a vidéki nyári színeszetet illető későbbi nagy fontosságát csak azzal illusztrálom, hogy a kiegyezés utáni esztendőkből: 1869. és 1870-ben, az akkor még alig 15.000 lakosú s nem színmagyar kis városka, éppen olyan nyári állomása volt az aradi, mint aminő a nagyváradi volt a debreceni színtársulatnak. Jó emlékű Follinus János volt az aradi direktor, aki úgy 1869., mint 1870. kora tavaszán, rögtön a téli évad befejezte után eljött teljes társulatával Gyulára s itten egészen szeptember végéig, tehát teljes öt hónapon keresztül játszott. Erre nem volt akkor, de azóta sem példa egy elsőrangú társulat életében. És micsoda egy jeles társulat volt a Follinusé! Az akkori legkiválóbb színi erők voltak közöttük. Hogy másokat ne említsek, Káldy Gyula, az operának későbbi nagyérdemű s országos tekintélyű karmestere dirigálta a teljes számú zenekart. Dékány Teréz (Jókainé Laborfalvi Róának tudvalevőleg legbensőbb barátnője) volt a csodaszép hangú koloratura. Káldy Gyulával Gyulán léptek boldog házassági frigyre. A társulat tagjai között voltak: Radetzky Sarolta, Zádorné Petrovics Ilka (a későbbi Gerőffyné). Ennek a jutalomjátékára tisztelői száz aranyat gyűjtöttek és adtak át neki. Dóry Judith, a legjobb drámai színésznők egyike, Maár Julia (a későbbi Bács Károlyné), Marczell Géza, a kiváló buffó, Szakáll Antal, felesége Török Rózsi, Zajonghy, Kápolnai énekes színészek, Szathmáry Árpád (az utólérhetetlen »Szatyi úr«), Boros, híres komikus és még számos jeles tehetség. Igaz, hogy hetenként csak négyszer játszottak, hétfő, szerda s péntek szünnapok voltak és csodálatos, az igazgató még sem fizetett rá a gyulai saisonokra, sőt kike-reste a dologi kiadások mellett a társulat teljes gázsiját is. Ez csak úgy lehetett, hogy Dékány Teréznek 80 forint, Káldynak pedig 60 forint volt csak a havi fizetése. Csupán az Aradról Gyulára s innen

Aradra visszautazás költségeit kellett viselnie. Vasutja nem volt még akkor Gyulának, az utazás kocsikon történt. De ahány-ur fogat volt Gyulán, jóformán valamennyi ingyen állott e célra a társulat rendelkezésére. Csak egy baj volt, de az azután igen nagy baj. Nevezetesen: nem volt fedett színkör. A Korona vendéglő udvarán levő tágas kocsiszín volt a színpad, abból alakították át az öltözők, sőt a díszletraktár egy részét is (a másik rész a vendégszobákban volt). Maga a nézőtér azután olyan nagy, aminőt az igazgató csak akart. A kocsiszín mögötti udvaron ülőhelyekül annyi lócát állítottak ugyanis fel, amennyi naponta kellett, a lócák mögött a földszinti állóhely, amely — karzat nem lévén — szintén korlátlan térfogatu. »Hely« tehát volt bőségesen. Bizony megesett az is, hogy egy-egy nagy eső elmosta az előadást, de ezt a publikum nem fogta fel tragikusan, még csak a pénzt sem kérte vissza. Igaz, hogy ez nagy ritkán esett meg, mert száraz nyár volt mind a kettő. Egy-egy rövid zápor meg sem kottyant, esernyők alatt is végig nézték az előadást zugolódás nélkül. A Follinuszt követő aradi direktorok egy darabig hűtlenek lettek Gyulához, Temesvárra mentek el, ahol tagadhatatlanul nagyobb és jobb színház állott rendelkezésükre. De anyagilag rosszabbul jártak, mintha ők is Gyula mellett maradtak volna. Temesvár akkor még tulnyomóan német város volt, ahol szívesebben hódoltak a német, mint a magyar Tháliának. Később azután a magyar színészet egyik legerősebb téli állomása lett és hogy így történt, ebben tagadhatatlanul nagy része volt az aradiak nyári szereplésének. Gyulára 1870. után éveken keresztül csak kisebb, másod- sőt harmadrangú igazgatók jöttek. Follinusék fenn említett saisonja annyira kifejlesztette a gyulai közönség műigényeit, hogy ezek a másod- és harmadrangú, zenekar nélküli kis társulatok előadásai igen gyér publikumot vonzottak, sőt csaknem teljesen elszoktatták a közönséget a színházba-járástól. A Korona vendéglő bérlője csak a hetvenes évek közepén emberelte meg magát és épített a kocsiszín elé deszkából fedett arénát, amelynek páholya ugyan nem, de karzata már volt. Ezért azonban az igazgatóknak, az építési költségek megtérítése címén, búsas bért